

Elevernes kulturforståelse

Socrates, Lingua udvekslinger

Gertrud Tarp

Lektor, cand.ling.merc. Grenå Handelsskole.
Ph.d. stud. Roskilde Universitetscenter, Institut for
Sprog og Kultur.

Følgende overvejelser er baseret på en undersøgelse af Lingua udvekslinger¹ mellem handelsgymnasier i Danmark og tilsvarende uddannelser i Frankrig, England og Skotland. Lingua udvekslinger, aktion E, består af en aftale mellem minimum to lande om elevudveksling med 14 dages ophold i de respektive lande, dvs. besøg og genbesøg. Normalt kræves der privat indkvartering, men der er undtagelser. Det overordnede mål er „at bidrage til at motivere unge mennesker til at lære fremmedsprog og forbedre deres evne til at bruge dem aktivt“ (Socrates, Vejledning for ansøgere, 1997). For at opnå støtte fra EU skal danske og udenlandske elever samarbejde om et fælles tema i et fælles uddannelsesprojekt til sprogundervisning, *Joint Educational Project (JEP)*. I denne forbindelse lægges der vægt på emnevalget som „katalysatoren

for samarbejdet og den motiverende faktor til indlæring af sprog“. Projekter, der indeholder undervisning i de mindst udbredte sprog i Europa, prioriteres, og desuden fremhæves betydningen af at inddrage den europæiske dimension i undervisningen. Tilskuddet fra EU kan ikke overstige 50% af projektomkostningerne. Der kan desuden søges tilskud til forberedende besøg for at lægge grunden til det fælles arbejde inden for JEP samt for at forberede den efterfølgende elevudveksling.

Undersøgelsen er foretaget i 1996-1998 og har til formål at give et indtryk af, hvordan de danske elever oplever udvekslingen og mødet med den fremmede kultur. Undersøgelsen omfatter ikke de udenlandske elevers besøg i Danmark eller danske elever, der valgte ikke at deltage i udvekslingen. Det skal

understreges, at undersøgelsen er kvalitativ, samt at der ikke er speciel fokus på det fremmedsproglige element men hovedsageligt på læring i bred forstand.

Nye krav - nye elevtyper

Den generelle udvikling i samfundet stiller nye krav til fremmedsprog- undervisningen. Her tænkes der primært på følgende aspekter:

- Den tiltagende globalisering.
- Den teknologiske udvikling, der betyder ubegrænset adgang til information.
- Det voksende multikulturelle aspekt i de fleste samfund.
- Den svigtende tro på, at den vestlige civilisation er den eneste rigtige.

Den tiltagende globalisering er bl.a. et resultat af internationale mediers indflydelse, brug af internet samt stigende rejseaktivitet. Denne udvikling medfører bl.a., at eleverne har lettere adgang til information. Samtidig stiller både skole og samfund nye krav til eleverne i form af kommunikativ og interkulturel kompetence.

Tager man udgangspunkt i eleverne selv, er de vokset op i et sen-moderne samfund – et samfund præget af individualisering og globalisering - hvor de ikke længere har den samme autoritetstro som tidligere. Dette medfører, at unge mennesker i dag er mere kritiske og reflektive. Udvikling af identitet følger ikke længere automatisk med positioner og roller, men skal forhandles gennem dialog. Dette indebærer større åbenhed og flere muligheder end i det traditionelle samfund med dets faste

relationer, men også større risici.² Den vigende autoritetstro og den voksende refleksivitet stiller nye krav til læring - krav, der eventuelt kan imødekommes i udvekslingssituationen. Korte Lingua udvekslinger vil imidlertid skabe en læringssituation, der er forholdsvis ny for både elever og lærere, hvilket medfører, at der skabes nye relationer mellem de to grupper. Samtidig kan udvekslingen give eleverne mulighed for at indgå i nye relationer og kommunikative samspil med andre samt for at opleve, hvordan det er at fungere i internationale sammenhænge. Betingelsen for at kunne drage fordel af dette er imidlertid, at eleverne er åbne og bevidste om, hvordan de kan klare sig i nye sammenhænge. Spørgsmålet er, hvordan udvekslingen ifølge elevernes egne udsagn bidrager til at imødekomme de forskellige krav, og hvilken holdning eleverne selv har til udvekslinger.

Udvekslingsopholdet

Det fremgår af elevernes skriftlige og mundtlige fortællinger om deres udvekslingsophold, at deres oplevelser i høj grad er afhængige af, hvilke omgivelser de har befundet sig i: skole, hjem, værtshus, diskotek etc. I nogle forbindelser lægger eleverne overvejende vægt på forskelle og i nogle forbindelser fælles træk mellem de to samfund. Forskellene bliver især nævnt i forbindelse med det fælles Lingua projekt, *Joint Educational Project*, hvor danske og udenlandske elever arbejder sammen om et fælles tema.

Skolen: *Joint Educational Project (JEP)*

Det er i forbindelse med JEP, at elevernes utilfredshed og frustration især kommer til udtryk: „Vi var skuffede over, at de ikke havde forberedt projektet“ (dansk elev i Skotland). „Projektet var ikke planlagt, det var uorganiseret. Vi havde besvær med at samarbejde især på grund af det sproglige“ (dansk elev i Frankrig). Disse udsagn kan virke meget negative, men måske er det netop i forbindelse med JEP, at eleverne kommer tæt på den fremmede kultur gennem en situation, der nærmer sig en virkelig arbejdssituation - en situation, hvor de ikke længere er turister eller tilskuere men en slags aktive deltagere i kulturen.

For nærmere at forstå, hvad der foregår i forbindelse med JEP kan man betragte projektet som en ny form for undervisning - en nye genre, som kan sammenlignes med et laboratorieforsøg, der som bekendt ikke kan lykkes uden en vis forberedelse. Alligevel forventes det ofte, at elever og lærere kan samarbejde måske på basis af vidt forskellige pædagogiske principper. Det er derfor vigtigt at gøre sig klart, hvad mål og midler er i forbindelse med JEP. Hvordan er de forskellige kulturers holdning til gruppearbejde, projektarbejde, klasseundervisning etc. Her er de lokale elever på hjemmebane og føler måske, at de kan sætte dagsordenen, medens de fremmede, den besøgende klasse, bevæger sig i et nyt felt uden måske at være bevidste om, hvad det indebærer. Samtidig finder der et socialt samspil sted mellem to grupper med forskellig kulturel baggrund. Det tilsyneladende komplicerede og måske manglende samarbejde kan eventuelt

skyldes, at eleverne ikke har gjort sig klart, hvad målet er med projektet, og hvilke midler de har til rådighed. De deltager i samarbejdet på de betingelser og med de mål, som de kender fra deres egen skole. Eleverne tager udgangspunkt i deres egen tradition og viden, men de har måske ikke de rette ressourcer til at kunne klare sig i det nye felt, hvor relationerne er anderledes og ukendte.

Familie og fritid

I modsætning til beskrivelserne af JEP er beskrivelserne af opholdet hos familien og fritidsoplevelserne generelt meget positive og fokuserer ofte på fælles træk blandt de unge: „De er utrolig søde og rare mennesker. Jeg synes, de var meget ligesom os“ (dansk elev i Skotland). „Jeg synes, de var flinke og imødekommende“ (dansk elev i Frankrig). Elevernes udsagn kan endvidere give indtryk af, at der findes en fælles ungdomskultur i Vesteuropa: „Der er ikke så meget forskel på unge mennesker, de er meget ens, det er det samme vi interesserer os for“ (dansk elev i England). Ved nærlæsning af elevernes udsagn fremgår det, at der primært henvises til fælles globale symboler i form af musik, tøj og mad.

Kultur og samfund

Både i Frankrig, England og Skotland bemærkede de danske elever en anderledes form for høflighed, som de fortolkede på forskellig måde, „Overfladisk høflig, det er man derovre, synes jeg, men stadigvæk ligeglade, altså det er bare sådan noget overfladisk noget, så de bare siger „please“ hele tiden“ (dansk elev i Skotland). Hvad angår

Frankrig var der en del kommentarer vedr. omgangsformer og barn/forældre og elev/lærer forhold: „Når deres forældre er der, er de simpelthen sådan nogle englebørn, men når de ikke er der, så går det helt galt.“ „Det er meget formelt, de er mere høflige over for deres lærere, det er helt sikkert“ (danske elever i Frankrig). Den anderledes form for høflighed nævnes i mange tilfælde i forbindelse med en anderledes form for disciplin: „På en måde var der mere disciplin, det der med Mr og Mrs osv.“ (dansk elev i England).

Som allerede nævnt i forbindelse med JEP oplevede eleverne også en anderledes måde at organisere på og en anderledes holdning til tid, hvilket ofte gav anledning til irritation: „Det var meget rodet, den måde de gik i skole på, det var meget uorganiseret, også den måde de tog imod os på skolen. Jeg blev irriteret over deres holdning til tidspunkter“ (dansk elev i England). Det samme gælder arbejde: „Der er forskel på, hvordan man opfatter arbejde i Danmark og i England, i England skal man bare have et arbejde for at overleve, og så går man på pub“ (dansk elev i England). Som det fremgår af elevernes udsagn, har de generelt behov for mere baggrundsviden og nærmere forklaring for at kunne reflektere over og lære af deres oplevelser.

Elevernes holdning til udvekslinger

På spørgsmålet om ønsker til kommende udvekslinger fokuserer eleverne primært på følgende: Det er vigtigt at have kontakt med eleverne fra udvekslingsskolen på forhånd - gerne pr. e-

mail. De involverede skoler skal være forberedte på projektet og indstillede på samarbejde på danske præmisser. Hvad angår sproget er de fleste tilsyneladende enige om, at privat indkvartering giver det bedste udbytte. Det sociale aspekt nævnes ofte som et vigtigt element, og behovet for balance mellem nye indtryk og det kendte synes at være udbredt blandt eleverne; mange understreger betydningen af at kunne tilbringe tid sammen med deres danske kammerater.

Elevernes holdning til at tale med fremmede og til at opleve nye ting forekommer imidlertid temmelig forskellig. Nogle elever mener, at de blot er på ferie og kan opføre sig som de vil, da de snart skal tilbage til Danmark, hvorimod andre er særdeles interesserede i at lære om det fremmede samfund samt i at tilpasse sig: „Det at man vidste, man skulle hjem om fjorten dage, gjorde, at man kunne opføre sig, som man havde lyst“ (dansk elev i England). „De respekterede, vi kom fra Danmark, selvfølgelig skulle vi ikke gå og råbe og skrig og lave ballade“ (dansk elev i England).

Oplevelsen afhænger tilsyneladende ikke blot af forberedelsesfasen, men i høj grad også af elevernes personlighed. Nogle elever understreger, at det kræver åbenhed og interesse, hvis de ønsker at få noget ud af opholdet. Desuden gør mange opmærksom på, at opholdet har givet dem mere selvtillid: „Også bare det man går rundt - alt er engelsk - det gør jo også, at man lærer en del. Men det er forskelligt, mange af pigerne, de turde ikke sige noget, så får

man ikke så meget ud af det. Man skal bare snakke" (dansk elev i England). Holdningen til at blande sig med de fremmede er meget afgørende både for de danske elevers sproglige udvikling samt for deres oplevelse af egen og fremmed kultur. I denne forbindelse skal JEP igen nævnes, da projektet opfordrer eleverne til at samarbejde med de fremmede elever og dermed udvikle forskellige kompetencer.

Metode

For at aktivere eleverne og give dem bedre adgang til den fremmede kultur kan man benytte en tillempet udgave af den etnografiske metode i form af deltagerobservation, interview og dagbøger.³ Før man starter feltarbejdet, bør eleverne gøre sig klart, hvad formålet er med deres ophold og deres dataindsamling. Både forberedelsesarbejdet, arbejdet i 'marken' og efterbehandlingsarbejdet bliver derfor vigtigt. De bør ikke blot observere men også vurdere deres oplevelser. De bør være opmærksomme på, at de læser den fremmede kultur på baggrund af deres egen kultur,⁴ at der under de symptomer, de ser, ofte findes en dybere liggende forklaring, som måske ikke umiddelbart kan forstås af en fremmed. Eleverne bør have en forståelse for, at de i mødet med den fremmede kultur bliver konfronteret med et billede af deres egen kultur. Hver gang de udtaler sig om de andre, er det set i forhold til dem selv - som en spejling, der kan give anledning til ægte refleksion.

Hvis vi ikke tager udgangspunkt i elevernes allerede eksisterende holdnin-

ger og erfaringer, kan vi risikere, at eleverne ikke får tilført ny viden, men som Carol Morgan siger: „*Eleverne kan godt vende tilbage fra udvekslingen med fordomme, som snarere er blevet bekræftet end reduceret*“ (Morgan, 1993: 70). Det er derfor væsentligt ikke at betragte stereotyper som usandheder, men i stedet at bearbejde dem samt at understrege over for eleverne, at de ser den fremmede kultur gennem deres egne kulturelle briller - de måler den i forhold til deres egen målestok.

Konklusion

Nogle elever stiller selv krav til udvekslingssituationen: de ønsker kontakt med de udenlandske elever inden besøget, de vil gerne være forberedte, de er klar over, at det er vigtigt, at de er åbne og interesserede. Samtidig findes der en gruppe elever, der ikke stiller disse krav, men nærmere betragter udvekslingen som en mulighed for at komme bort fra den traditionelle skoledag og styrke gruppens indbyrdes kammeratskab. Korte elevudvekslinger resulterer ikke nødvendigvis i større kendskab til den fremmede kultur. På den anden side må vi indse, at eleverne gennem korte udvekslinger kan opnå forskellige kompetencer - personlige, sociale og faglige, hvilket ikke mindst er væsentligt i vore dages globaliserede samfund, hvor unge mennesker er mere refleksive og mindre autoritets-tro. For at opnå disse kompetencer bør opholdet i den fremmede kultur imidlertid være veltilrettelagt, og eleverne bør være bevidste om, at misforståelser næppe kan undgås. Er vi ikke klar over disse begrænsninger i forståelsen af

den fremmede kultur, kan kulturmødet resultere i fordomme og fordømmelse af den fremmede kultur. Udvekslinger vil kunne bidrage til at imødekomme elevernes behov for læring gennem nye relationer og kommunikative samspil med andre, men det kræver, at vi lærer at forberede og udnytte udvekslingssituationen på bedste måde - at vi lærer at betragte udvekslinger som en ny form for læring.

Noter

1 Socrates er Det Europæiske Fællesskabs handlingsprogram for samarbejde på uddannelsesområdet. Socrates programmet indeholder bl.a. Lingua, aktion E, fælles uddannelsesprojekter om sprogundervisning. Der ydes støtte til udveksling af unge ved institutioner, der tilbyder almen, erhvervsmæssig og teknisk uddannelse i de forskellige deltagende lande, inden for rammerne af et fælles uddannelsesprojekt til sprogundervisning.

2 I denne forbindelse siger Anthony Giddens: „that people's self-identity, rather than being a feature of given positions and roles, is reflexively built up through a process of negotiation. Relationships and identities therefore increasingly need to be negotiated through dialogue, an openness which entails greater possibilities than the fixed relationships and identities of traditional society, but also greater risks” (Giddens i: Fairclough, 1995: 137).

3 Claire Kramsch skriver om længerevarende udvekslinger af 1/2-1 års varighed, at det drejer om at udvikle de studerendes lingvistiske og kommunikative kompetence samtidig med, at man udvikler deres kritiske bevidsthed. Anvendelse af den etnografiske metode under ophold i udlandet skulle kunne bidrage til udvikling af disse kompetencer. Da der i forbindelse med Lingua udvekslinger udelukkende er tale om meget korte ophold, vil man kunne anvende den etnografiske metode i en tillempet udgave. Her tænkes der på deltagerobservation, interview og dagbøger – det at være aktiv og få adgang til den fremmede kultur.

4 „Their own cultural lenses will always modulate and mediate the observed phenomena” (Kramsch, 1995: 223).

Litteratur

Europakommissionen: Socrates Vejledning for ansøgere, september 1997.

Fairclough, Norman: Critical Discourse Analysis, Longman, 1995.

Giddens, Anthony: Modernity and Self-Identity, Polity Press, 1996.

Kramsch, Claire: Redefining the Boundaries for Language Study, H & H Publishers, 1995.

Kramsch, Claire: The Cultural Component of Language Teaching. i: British Studies Now, 8 January, 1997.

Morgan, Carol: Attitude change and foreign language culture. i: Lang. Teach. 26, 63-75, Cambridge University Press, 1993.

I went to Tübingen a month before the semester started and joined a 3 weeks language/culture course. The course it self was disappointing, but it was good for me to meet other international students. Another good thing about this course was, that the teachers did arrange a socalled „Tandempartner“. That was (for my part) a german guy who studied danish. We did meet everyday (the first weeks) and spoke a bit german and a bit danish. It was very good practise for both of us.

Tübingen